

УДК 658.153+332.8

ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Полякова Н. С., аспірантка кафедри «Економіка і фінанси», Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ «ДонНТУ», м. Горлівка

Полякова Н. С. Визначення політики управління оборотними коштами підприємств комунальної інфраструктури.

Обумовлено комплексний процес удосконалення управління оборотними коштами підприємств житлово-комунального господарства на основі визначення типу політики управління. В рамках удосконалення комплексної політики управління оборотними коштами виділено три вектори: політику управління оборотними коштами, політику управління ліквідністю та політику управління джерелами їх фінансування. Встановлено, що властивості кожного із векторів вимірюються набором коефіцієнтів, а застосування їх комбінацій визначає загальний тип політики управління оборотними коштами. Запропоновані показники визначення типу політики управління оборотними коштами об'єднано в інтегральний показник. Визначено, що протягом останніх років керівництво галузі використовує агресивний тип політики управління коштами та джерелами їх фінансування наряду з низькою ліквідністю оборотних коштів. Обумовлено, що агресивна політика, притаманна підприємствам житлово-комунального господарства в сучасних умовах відрізняється від її традиційного теоретичного обґрунтування для інших галузей й поєднує в собі риси помірної та консервативної політик управління оборотними коштами. Запропоновано для досягнення рівня ефективного функціонування підприємств житлово-комунального господарства в рамках комплексного удосконалення управління оборотними коштами наближення типу політики управління оборотними коштами та джерелами їх фінансування до помірного або консервативного.

Полякова Н. С. Определение политики управления оборотными средствами предприятий коммунальной инфраструктуры.

Обусловлено комплексный процесс усовершенствования управления оборотными средствами предприятий жилищно-коммунального хозяйства на основе определения типа политики управления. В рамках усовершенствования комплексной политики управления оборотными средствами выделено три вектора: политику управления оборотными средствами, политику управления ликвидностью и политику управления источниками их финансирования. Установлено, что свойства каждого из векторов измеряются набором коэффициентов, а применение их комбинаций определяет общий тип политики управления оборотными средствами. Предложенные показатели определения типа политики управления оборотными средствами объединены в интегральный показатель. Определено, что в последние годы руководство отрасли использует агрессивный тип политики управления средствами и источниками их финансирования наряду с низкой ликвидностью оборотных средств. Обусловлено, что агрессивная политика, присущая предприятиям жилищно-коммунального хозяйства в современных условиях отличается от ее традиционного теоретического обоснования для других отраслей и объединяет в себе черты умеренной и консервативной политик управления оборотными средствами. Предложено для достижения уровня эффективного функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства в рамках комплексного усовершенствования управления оборотными средствами приближение типа политики управления оборотными средствами и источниками их финансирования к умеренному или консервативного.

Polyakova N. Defining a policy of circulating assets management of enterprises of utilities infrastructure.

The integrated process to improve the management of circulating assets of enterprises of housing and communal services was conditioned on the basis of determining the type of policy of management. As a part of an integrated improvement policy of circulating assets management is divided into three vectors: the policy of circulating assets management, liquidity management policy and management policy of funding sources. Established that the properties of each of the vectors are measured by the number of coefficients, and the overall type of policy circulating assets management are determined by the usage of their combinations. The proposed indicators determining the type of policy of measuring assets management were combined into an integral indicator. Determined, that in recent year, the leadership of industry sector uses an aggressive type of policy of management of assets and the management of their funding sources, along with the low liquidity of circulating assets. It was discovered, that the aggressive policy which is inherent for enterprises of housing and communal services in today is different from its traditional theoretical justification for other industries, and combines the features of moderate and conservative policies of circulating assets management. For achieving the level of the effective functioning of enterprises of housing and communal services in the integrated process to improve the management of circulating

assets were proposed approximations of assets management circulating policies and management policy of funding sources into a moderate or conservative type.

Постановка проблеми. Підприємства житлово-комунальної галузі функціонують в умовах дефіциту оборотних коштів, мають диспропорції в джерелах фінансування, зіштовхуються з труднощами в забезпеченні безперервності процесів постачання, виробництва та реалізації продукції, послуг, нездатні підтримувати платоспроможність, ліквідність та фінансову стійкість. Подолання цих кризових явищ потребує змін у політиці управління оборотними коштами з метою удосконалення управління, вирішення фінансових проблем та забезпечення ефективності функціонування житлово-комунальних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспектам управління оборотними коштами та джерелами їх фінансування присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: Т.С. Єдинака, О.С. Іванілова, Є.В. Дубровської, Н.М. Новікової, Ф.Ф. Бутинця, Т.П. Головченка, О.С. Поважного. Проблеми розробки та удосконалення політики управління оборотними коштами на підприємствах житлово-комунального господарства досліджували: Л.М. Бражникова, Н.О. Гура, В.П. Полуянов, І.А. Юрченко. Практичні рекомендації щодо визначення типу політики управління оборотними коштами підприємств знайшли своє відображення у працях Н.Ю. Соломіної, Р.Ю. Заглади, О.В. Мартякової. Існують питання, які потребують подальшого розвитку, серед яких: відсутність ефективних підходів до фінансування оборотних коштів, процесу удосконалення управління оборотними коштами з метою забезпечення адекватності сучасним умовам господарювання.

Метою дослідження є обумовлення комплексного процесу удосконалення управління оборотними коштами підприємств житлово-комунального господарства на основі визначення типу політики управління оборотними коштами.

Викладення основного матеріалу. Зважаючи на характерні властивості формування та використання оборотних коштів підприємств, тип комплексної політики управління оборотними коштами можна встановити шляхом визначення місця підприємства у просторі можливих типів часткових політик управління оборотними коштами [1, с. 98]. В межах удосконалення комплексної політики управління оборотними коштами доцільно виділити три вектори: політику управління оборотними коштами, політику управління ліквідністю оборотних коштів та політику управління джерелами їх фінансування [1, с. 98] (рис. 1).

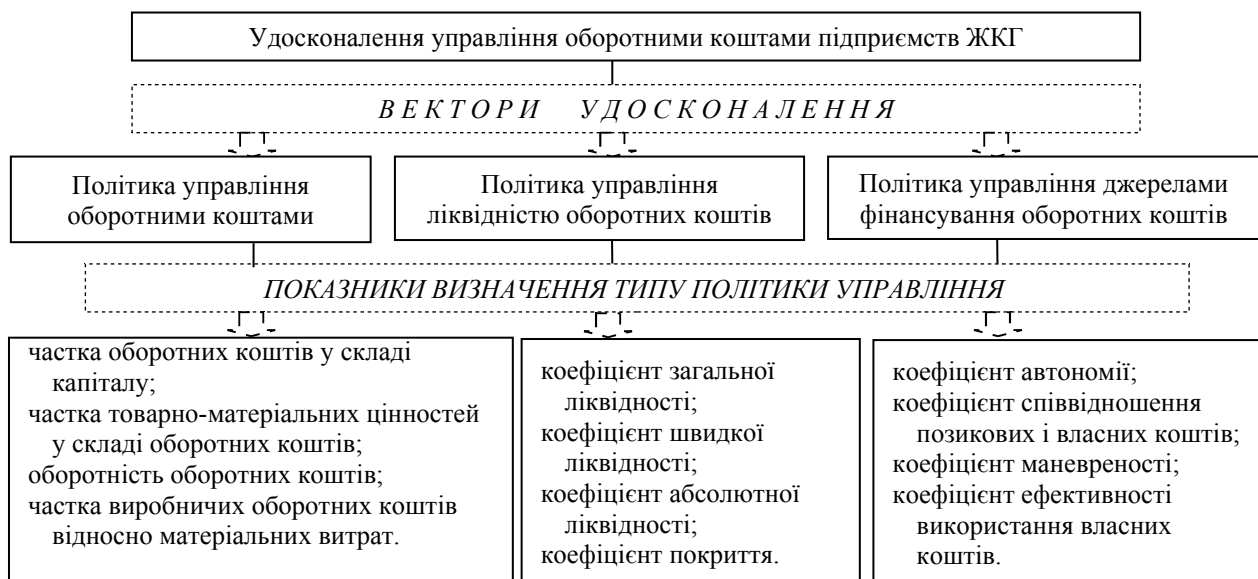

Рис. 1. Комплексне удосконалення управління оборотними коштами підприємств ЖКГ, запропоновано автором на основі [1] зі змінами і доповненнями.

Характерні властивості кожного із зазначених векторів вимірюються набором коефіцієнтів, а застосування їх комбінацій визначає загальний тип політики управління оборотними активами [1, с. 98]. Показники визначення типу політики управління оборотними коштами обрані як найвпливовіші на кожен вектор удосконалення управління, ваги показників розподілені пропорційно. Діапазон значень встановлений із врахуванням сучасних ринкових умов функціонування підприємств житлово-комунальної галузі України на основі теоретичних нормативних значень, адаптованих до сучасних умов. Максимальні та мінімальні значення показників встановлюють межі рекомендованих значень показників, що відповідають ефективній діяльності підприємств ЖКГ із забезпеченням прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності в ринкових умовах (табл. 1).

Запропоновані показники визначення типу політики управління оборотними коштами об'єднуються

в інтегральний показник, що розраховується за формулами:

$$I_{ПУ} = Ч_{ОК} \cdot B_1^1 + Ч_{ТМЦ} \cdot B_2^1 + O_{ОК} \cdot B_3^1 + Ч_{ВОК} \cdot B_4^1, \quad (1)$$

$$I_{ПУЛ} = K_{заг} \cdot B_1^2 + K_{швид} \cdot B_2^2 + K_{абс} \cdot B_3^2 + K_{покp\_заг} \cdot B_4^2, \quad (2)$$

$$I_{ПУДФ} = K_{авт} \cdot B_1^3 + K_{спів} \cdot B_2^3 + K_{ман} \cdot B_3^3 + K_{еф} \cdot B_4^3, \quad (3)$$

де: $I_{ПУ}$ – інтегральний показник політики управління оборотними коштами; $I_{ПУЛ}$ – інтегральний показник політики управління ліквідністю; $I_{ПУДФ}$ – інтегральний показник політики управління джерелами фінансування; B^1 – вага кожного показника у визначенні типу політики управління оборотними коштами; B^2 – вага кожного показника у визначенні типу політики управління ліквідністю; B^3 – вага кожного показника у визначенні типу політики управління джерелами фінансування оборотних коштів.

Таблиця 1 -Системи показників визначення типу політики у правління оборотними коштами, запропоновано автором на основі [1] зі змінами і доповненнями.

Назва показника	Формула розрахунку	Діапазон значень показників, рекомендований для ЖКГ в сучасних умовах		Вага показника у визначенні типу політики
		мінімальне значення	максимальне значення	
Показники, що характеризують політику управління оборотними коштами				
Частка оборотних коштів у складі капіталу	$Ч_{OK} = \frac{OK}{A}$	0,30	0,80	0,25
Частка товарно-матеріальних цінностей у складі оборотних коштів	$Ч_{ТМЦ} = \frac{ТМЦ}{OK}$	0,15	0,80	0,25
Оборотність оборотних коштів	$O_{OK} = \frac{BP}{OK}$	1,30	2,0	0,25
Частка виробничих оборотних коштів відносно матеріальних витрат	$Ч_{ВОК} = \frac{3 + НВ}{МВ}$	0,10	0,30	0,25
Показники, що характеризують політику управління ліквідністю оборотних коштів				
Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{заг} = \frac{OK}{ПЗ}$	1,0	2,0	0,25
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{швид} = \frac{OK - 3}{ПЗ}$	0,6	0,9	0,25
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{абс} = \frac{ГК}{ПЗ}$	0,2	0,6	0,25
Загальний коефіцієнт покриття	$K_{покp\_заг} = \frac{НА + OK}{ПЗ}$	0,5	0,9	0,25
Показники, що характеризують політику управління джерелами фінансування коштів				
Коефіцієнт автономії	$K_{авт} = \frac{БК}{A}$	0,5	0,9	0,25
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	$K_{спів} = \frac{ЗБ + ПЗ + ДЗ}{БК}$	0,5	1,0	0,25
Коефіцієнт маневреності	$K_{ман} = \frac{БК - НА}{БК}$	0,2	0,6	0,25
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	$K_{еф} = \frac{\Phi P_{звич}}{БК}$	0,4	0,9	0,25
де: ОК – оборотні кошти; А – активи; ТМЦ – товарно-матеріальні цінності; BP – чиста виручка від реалізації послуг; 3 – виробничі запаси; НВ – незавершене виробництво; МВ – матеріальні витрати; ПЗ – поточні зобов’язання; ГК – грошові кошти; НА – необоротні активи; БК – власний капітал; ЗБ – забезпечення; ДЗ – довгострокові зобов’язання; $\Phi P_{звич}$ – фінансовий результат від звичайної діяльності.				

Враховуючи, що кожний із розрахованих інтегральних показників перебуває в межах від 0 до 1, з метою ідентифікації типу політики управління оборотними коштами пропонуємо значення кожного інтегрального показника розподілити на три рівні інтервали, значення кожного з яких відповідає певному типу політики управління оборотними коштами (табл. 2).

Представлений комплексний підхід до удосконалення управління оборотними коштами застосовано для підприємств ЖКГ України. Вихідними даними для розрахунку інтегральних показників є офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України стосовно структури балансу та фінансових результатів підприємств галузі в цілому протягом 2005-2011 рр. [2]. На основі розрахунків та діапазонів значень інтегральних показників визначили типи політики управління оборотними коштами підприємств ЖКГ України. Найменування кожного типу загальної політики управління оборотними коштами складається з трьох літер, що відповідають типам політики управління (табл. 3).

Таблиця 2 - Шкала значень інтегрального показника типу політики управління оборотними коштами підприємств [1, с. 100].

Назва політики управління оборотними коштами	Інтервал значень інтегрального показника оцінки типу політики управління оборотними коштами		Назва типу політики управління	Скорочена назва типу політики управління
	мінімальне	максимальне		
Політика управління оборотними коштами	0,00	0,35	Агресивна	А
	0,36	0,70	Помірна	П
	0,71	1,00	Консервативна	К
Політика управління ліквідністю	0,00	0,35	Низьколіквідна	Н
	0,36	0,70	Середньоліквідна	С
	0,71	1,00	Високоліквідна	В
Політика управління джерелами фінансування	0,00	0,35	Агресивна	А
	0,36	0,70	Помірна	П
	0,71	1,00	Консервативна	К

Таблиця 3 - Визначення типу політики управління оборотними коштами підприємств ЖКГ на основі розрахункових значень інтегральних показників

Роки	$I_{пу}$	$I_{пул}$	$I_{пуДФ}$	Загальний тип політики управління оборотними коштами
2005	0,335	0,264	0,277	АНА
2006	0,713	0,429	0,177	КСА
2007	0,470	0,446	0,204	ПСА
2008	0,388	0,381	0,188	ПСА
2009	0,308	0,289	0,194	АНА
2010	0,296	0,299	0,182	АНА
2011	0,259	0,320	0,127	АНА

Протягом 2006 року підприємства ЖКГ застосовують консервативний тип управління, для якого характерні: наднормативні обсяги оборотних коштів, які в галузі формуються за рахунок накопичення дебіторської заборгованості; застосування жорстких методів для урегулювання обсягів заборгованості з метою мінімізації ризиків неплатоспроможності. Перехід до помірної політики управління свідчить про стабілізацію функціонування підприємств із помірним ризиком недостатності обсягів оборотних коштів, який продовжує виникати внаслідок зростання заборгованості. В останні роки підприємства галузі підтримують агресивну політику управління оборотними коштами та джерелами їх фінансування, механізмом якої є розширення складу дебіторів за рахунок ризикових груп; збільшення строків надання відстрочки платежів; пом'якшення умов повернення дебіторської заборгованості. Тип політики управління ліквідністю на підприємствах ЖКГ коливається в рамках середньоліквідних та низьколіквідних варіацій управління, що свідчить про дисбалансування між активами та джерелами їх фінансування та недостатність вживання підприємствами галузі заходів щодо управління ризиком втрати платоспроможності.

На практиці, в сучасних умовах агресивний тип політики управління оборотними коштами, що має своє теоретичне обґрунтування як зазначалося вище, адаптований до вирішення проблем галузі. Керівництво галузі, з одного боку, представляє житлово-комунальні послуги усім споживачам за диференційованими тарифами, з іншого боку, існує механізм урегулювання виникаючих обсягів дебіторської заборгованості на стадії її формування та інкасації. Представляючи послуги споживачам у кредит, підприємства ЖКГ проводять моніторинг сплати послуг й в подальшому, представляють послуги у разі їх своєчасної сплати, або припиняють постачання у разі накопичення боргів, застосовують механізми повернення боргів та реструктуризації заборгованості. Таким чином, агресивна політика, що притаманна підприємствам ЖКГ відрізняється від її традиційного теоретичного обґрунтування для інших галузей й

поєднує в собі риси помірної та консервативної політик. Негативною тенденцією розвитку підприємств ЖКГ є формування високих обсягів оборотних коштів в цілому, й дебіторської заборгованості зокрема, за рахунок нестабільних джерел фінансування, що в більшості випадків призводить до низької ліквідності управління оборотними коштами. Тому, для вирішення виникаючих проблем необхідно визначити оптимальну політику управління оборотними коштами, їх ліквідністю та джерелами фінансування. З цією метою, використано діапазон значень показників, рекомендований для ЖКГ в сучасних умовах (табл. 1) для розрахунку інтегральних показників й визначення типу політики управління оборотними коштами (табл. 4).

Таблиця 4 - Визначення політики управління оборотними коштами підприємств ЖКГ

Показники, що характеризують тип політики управління	$I_{лу}$	$I_{лул}$	$I_{луДФ}$	Оптимальний загальний тип політики управління оборотними коштами
Мінімальні значення	0,463	0,575	0,400	ПСП
Максимальні значення	0,975	1,00	0,850	КВК

Висновки. Таким чином, для досягнення рівня ефективного функціонування підприємств ЖКГ в рамках комплексного удосконалення управління оборотними коштами необхідно наблизити тип політики управління оборотними коштами та джерелами їх фінансування до помірної (нижчий рівень) або до консервативного (вищий рівень). Це дозволить знизити рівень ризику управління оборотними коштами з впровадженням дієвих механізмів урегулювання обсягів оборотних коштів в цілому та дебіторської заборгованості зокрема, застосуванням методів урегулювання заборгованості на стадії формування та інкасації. Одночасно із застосуванням вищезгаданих типів управління оборотними коштами, обумовиться тенденція зменшення обсягів дебіторської заборгованості, збільшення надходження грошових коштів до підприємств галузі, і як наслідок – підвищення ліквідності оборотних коштів до середнього та високого рівнів.

Подальший розвиток та перспективи діяльності підприємств житлово-комунального господарства мають враховувати практичне впровадження представлених рекомендацій шляхом забезпечення послідовної, раціональної, економічно ефективної комплексної політики управління оборотними коштами.

Список використаних джерел:

1. Соломіна Н.Ю. Алгоритм визначення типу політики управління оборотним капіталом підприємств / Н.Ю. Соломіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №9. – С. 98–102.
2. Статистична інформація, експрес-випуски про стан житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Ключові слова: ліквідність, заборгованість, фінансування, джерела, типи.

Ключевые слова: ликвидность, задолженность, финансирование, источники, типы.

Key words: liquidity, receivables, funding, sources, types.